

6.6. A hadviselés alapvető nemzetközi szabályai²

1. Általános rendelkezések

- 1.1. A nemzetközi jog azon szabályok összessége, amelyeket az államok egymással való kapcsolataiban alkalmaznak. Az érvényre juttatás nehézségei miatt a nemzetközi jog többnyire az államok kölcsönös érdekein alapul, valamint azokon a politikai és gazdasági szankciókon, amelyek az érvényes jogi normákat be nem tartó államokkal szemben alkalmazhatók.
- 1.2. A nemzetközi jog áll a békejogból és a háborús jogból (a fegyveres összeütközések joga, a hadijog). A háborús jog két részre osztható: a hadviselés szabályaira és a harc indításához való jogra. A nemzetközi jog tiltja az erőszak alkalmazását, vagy az erőszakkal való fenyegetést a nemzetközi kapcsolatban, kivéve: ENSZ békefenntartó műveleteit, illetve az egyéni vagy kollektív önvédelmet valamely állam ellen irányuló fegyveres támadás elhárítása érdekében.
- 1.3. A hadijog a nemzetközi jogon belül azon szabályok összessége, amely szabályozza a hadban álló felek jogait és kötelezettségeit, ha fegyveres összeütközésre kerül sor, függetlenül az összeütközés okától. Célja, hogy a háború okozta szenvedést, veszteséget és károkat, amennyire csak lehet, csökkentse.
- 1.4. A hadviselés szabályait minden fegyveres konfliktus esetében azok kezdetétől alkalmazzák. A szabályok használatának vége a harctevékenység általános befejezése, a megszállt területek esetén pedig a megszálló erők kivonása a megszállt területről, kivéve azoknak a személyeknek esetén, akik végleges szabadon bocsátására, hazaküldésére később kerül sor. A hadviselés szabályait abban az esetben is megfelelően alkalmazzák, ha a katona békefenntartóként vesz részt fegyveres konfliktusok kezelésében, és nem részese a fegyveres konfliktusnak.
- 1.5. Valamely összeütköző fél fegyveres erőinek tagjai – az egészségügyi személyzet és a lelkeszek kivételével – harcosnak minősülnek, akiknek joguk van közvetlenül részt venni az ellenségeskedésben.
- 1.6. A harcosoknak támadás vagy a támadást előkészítő hadműveletek során meg kell különböztetni magukat a polgári lakosságtól. Amennyiben a fegyveres harcos nem tudja magát megkülönböztetni, a harcost továbbra is harcosnak kell tekinteni, amennyiben a fegyverét nyíltan viseli.

2. A hadviselés módjára vonatkozó szabályok

- 2.1. A harcshabályzatokban kerülnek megállapításra azok az előírások, amelyek az ellenséggel vívott harc módszereit és eszközeit szabályozzák.
- 2.2. A hadijog alapelvei, amelyeket a hadviselés során be kell tartani, a következők: az emberséges bánásmód és megkülönböztetés tilalma, katonai szükségszerűség, korlátozás, megkülönböztetés, arányosság és jóhiszeműség.
- 2.3. Valamennyi harctevékenység katonailag indokolt kell hogy legyen. Minden olyan harctevékenység, amely e kritériumnak nem felel meg, tilos!
- 2.4. A hadijogot azért kell betartani, mert a genfi egyezményeket aláíró államok vállalják, hogy az egyezményeket minden körülmények között betartják és betartatják; kötelező érvényű az államokra és azok állampolgáira nézve. A hadijog súlyos megsértése háborús bűnnek számít, amelyet nemzeti vagy nemzetközi bíróság tárgyal. A hadijog betartása a fegyveres erők tagjainak hozzáértéséről tesz tanúbizonyosságot, erősíti az erkölcsöt és a fegyelmet, biztosítja a polgári lakosság támogatását otthon és a műveletek színhelyén, valószínűsíti, hogy a betegekkel, sebesültekkel és a hadifoglyokkal mindkét fél hasonlóan bánik.

3. A hadviselés eszközeire vonatkozó szabályok

² A Magyar Honvédség szárazföldi haderőnemének harcshabályzata. II. rész. Zászlóalj.

3.1. A hadviselés módja vagy eszköze megválasztásának joga semmilyen fegyveres összeütközésben nem korlátlan. Csak az ellenség legyőzéséhez szükséges erő alkalmazására jogosultak. A tiszt hadijog által biztosított joga és humanitárius kötelessége, hogy korlátozott célú tűzszünetet rendeljen el (sebesültek összegyűjtése vagy hadművelleti területről való kivonása céljából). Minden ilyen esetet az előljárónak jelentenie kell. Bármilyen más típusú tűzszünet vagy fegyvernyugvás távlati politikai vagy katonai következményekkel járhat, ezért ehhez a magasabb előljárók előzetes jóváhagyása szükséges.

3.2. Főbb tilalmak:

- 3.2.1. Tilos a hadművelleti vagy megszállt területen az ellenséggel, polgári személlyel vagy hadifogollyal szemben nemzetközi szerződés által tiltott fegyvert vagy harci eszközt alkalmazni, alkalmaztatni, vagy alkalmazására irányuló előkészületet tenni! Ilyennek minősülnek: a robbanó- és gyújtólövedékek, dumdum golyó, vegyi és biológiai fegyverek, röntgennel nem kimutatható szilánkok, gyalogsági (taposó) aknák, meglepő aknák, gyújtófegyverek, vakító lézerfegyverek, nukleáris fegyverek.
- 3.2.2. Tilos az ellenség állampolgárait arra kényszeríteni, hogy hazájuk elleni hadműveletekben vegyenek részt!
- 3.2.3. Tilos a megtorló intézkedések fogantatása!
- 3.2.4. Tilos a fegyverszünet feltételeit megszegni!
- 3.2.5. Az ellenséget tilos hirtelenséggel megölni, megsebesíteni vagy foglyul ejteni (például fegyverszüneti zászló ellenséges célokra történő felhasználása, polgári státusz színlelése)!
- 3.2.6. Tilos olyan parancs kiadása, hogy senki sem maradhat életben, tilos az ellenséget ezzel fenyegetni, illetve a hadműveleteket ilyen alapon folytatni!
- 3.2.7. Tilos megtámadni a harcképtelent!
- 3.2.8. Tilos nem rendeltetésszerűen használni a Vöröskereszt, Vörös Félhold, Vörös Oroszlán és Nap megkülönböztető jelvényt, illetve az egyezményekben megjelölt egyéb jelvényt, jeleket vagy jelzéseket!
- 3.2.9. Tilos fegyveres összeütközés során szándékosan visszaélni más, nemzetközileg elismert védőjelvények-jelek és jelzések használatával, a fegyverszüneti zászlót is ideértve, valamint a kulturális javak védelmére szolgáló jelvényvel!
- 3.2.10. Tilos fegyveres összeütközés során a semleges vagy az összeütközésben részt nem vevő más államok zászlóit vagy katonai jelvényeit, jelzéseit, illetve egyenruháit használni!
- 3.2.11. Tilos fosztogatni, megtorlást alkalmazni védett személyekkel, javakkal szemben!
- 3.2.12. Tilos kiéheztetést alkalmazni, közvetlen támadást alkalmazni a polgári lakosság létfenntartása szempontjából nélkülözhetetlen javak ellen (például élelmiszer- és ivóvízkészletek)!
- 3.2.13. Tilos megkülönböztetés nélküli támadásokat indítani (például egy földrajzi körzet összefüggő bombázása)!
- 3.2.14. A polgári személyeket, a polgári lakosságot és a polgári objektumokat tilos megtámadni, és amennyire lehetséges, védjék őket a harctevékenységekkel járó veszélyektől.
- 3.2.15. Tilos a polgári lakosságot hadműveletek védelmére, elősegítésére vagy megakadályozására felhasználni!
- 3.2.16. Tilos a védettség alá tartozó (biztonsági) övezetek, védett menedékek, semlegesített zónák, kórházak, kórházi (egészségügyi) zónák és egészségügyi egységek, nem védelmezett helységek, nem védelmezett városok, falvak, lakott helyek vagy épületek, demilitarizált övezetek, hadifogolytáborok, internálótáborok, kulturális javak megtámadása!
- 3.2.17. Tilos az ellenség hadikövetét vagy ennek kíséretét bántalmazni, jogtalanul visszatartani, vagy ellene más erőszakot alkalmazni!

- 3.2.18. Tilos a népek kulturális vagy szellemi örökségét képező műemlékek, művészeti alkotások vagy kegyhelyek ellen megtorló intézkedéseket fogantatosítani! Az utóbbi esetben óvintézkedéseket fogantatosítanak, és az ilyen épületeket megkülönböztető jelzéssel látják el.
- 3.2.19. Tilos a természeti folyamatokat manipulálni, ha ennek nagyarányú, hosszan tartó vagy súlyos következményei lesznek! Gondoskodjanak a természeti környezet védelméről!
- 3.2.20. Tilos megtámadni a duzzasztóműveket, védőgátakat és nukleáris erőműveket, valamint a közeliükben lévő katonai objektumokat! Ezen létesítmények közelébe katonai objektumok nem telepíthetők.

4. A harci cselekmények áldozatainak védelmére vonatkozó szabályok

4.1. Polgári személyek védelme

- 4.1.1. Mindenkor különbséget tesznek a polgári lakosság és a harcosok, valamint a polgári javak és katonai célpontok között. Ezért a katonai műveletek csak katonai célpontok ellen irányulhatnak. Ennek érdekében mindent megtesznek azért, hogy leellenőrzésre kerüljön a célpont katonai jellege.
- 4.1.2. A polgári személyeket megilleti a védelem, amennyiben és ameddig nem vesznek részt közvetlenül az ellenségeskedésben. A fegyverek vagy a harcmód megválasztásánál lehetőség szerint el kell kerülni a polgári személyek vagy polgári javak károsítását, rombolását. Amennyiben a rombolás vagy károkozás jelentősebb lenne a várt konkrét és közvetlen katonai előnnyel szemben, akkor a harcfeledatot törlik, vagy a végrehajtását felfüggesztik.
- 4.1.3. Abban az esetben, ha a bombázás a polgári lakosságra is kiterjed, előzetes figyelmeztetést adnak ki, kivéve roham előtt. A polgári személyeket kivonják a katonai objektumok közeléből olyan távolságra amennyire csak lehetséges. A hadban álló felek elkerülik, hogy a polgári lakosság közelébe telepítsék a katonai létesítményeiket, erőiket. Tiszteletben tartják a családi egységeket, az emberi méltóságot, valamint a vallásos meggyőződést és gyakorlatot.

4.2. A harcban álló államok összlakosságának védelme (harcis övezeten kívüli viselkedés)

- 4.2.1. Mindenki kötelesek emberségesen bánni. Tilos az erőszak, gyilkosság, kínzás, testi fenyegetés, megcsönkítés, a személyi méltóság megsértése, a túszszedés, a kollektív büntetés vagy az előbb említett cselekmények bármelyikének elkövetésével való fenyegetés!
- 4.2.2. Tilos a fosztogatás, a megtorlás, és a polgári lakosság jelenlétét vagy mozgását nem szabad arra használni, hogy katonai célpontokat próbáljanak a támadástól megvédeni! Minden személyt, akit letartóztatnak, az általa értett nyelven haladéktalanul tájékoztatnak azokról az okokról, amelyek miatt ezeket az intézkedéseket fogantatosították vele szemben. A letartóztatott személyeket a lehető leghamarabb kötelesek szabadon bocsájtani. A megvádolt személynek joga van: tájékoztatáshoz, a védekezéshez, a tárgyaláshoz és a bizonyításhoz, az ítélet nyilvánosságra hozásához, a jogorvosláshoz.
- 4.2.3. A nőket különleges tisztelet illeti meg, és védik őket minden illetlen támadástól. Amikor terhes nők és olyan anyák állnak bíróság előtt, akiknek kiskorú gyermekeik vannak, akkor mindenkit megelőző elsőbbséget élveznek, és halálos ítélet nem hajtható végre rajtuk. A nők megerősökölése háborús büntettnék számítt. Ha családokat tartanak fogva vagy internálnak, amennyiben lehetséges, egy helyen helyezik el őket. Egyéb esetben a nőket a férfiktól elkülönítetten helyezik el.
- 4.2.4. A 15 évnél fiatalabb gyerek nem sorozható be. Halálos ítéletet nem szabad olyan személyeken végrehajtani, akik a bűncselekmény elkövetésekor nem töltötték be a 18. életévüket.

4.3. Sebesültek és betegek védelme

- 4.3.1. Sebesültek és betegek alatt olyan katonai vagy polgári személyek értendők, akik sérülésük, betegségük vagy egyéb testi vagy szellemi rendellenességük folytán orvosi segítségre vagy ápolásra szorulnak, és nem vesznek részt az ellenségeskedésekben.

- 4.3.2. A sebesültek és betegek védettek. Szigorúan tilos őket megtámadni! Kötelesek emberséges bánásmódban részesíteni őket. Szigorúan tilos erőszak alkalmazása velük szemben, vagy biológiai kísérletek végrehajtása rajtuk!
- 4.3.3. A harcoló felek kötelesek a sebesültek és betegek egészségügyi ellátásáról gondoskodni. Tilos őket orvosi segély vagy ápolás nélkül hagyni, vagy szándékosan előidézett fertőzés vagy ragály veszélyének kiténi! Az ápolás sorrendjében egyedül orvosi sürgősségi okok biztosíthatnak elsőbbséget. Az összeütköző felek mindenkor, különösen ütközet után felkutatják és összegyűjtik a sebesülteket és betegeket.
- 4.3.4. Valahányszor a körülmények engedik, fegyverszünetet kötnek, hogy lehetővé váljék a csatatéren hagyott vagy körülzárt övezetben lévő sebesültek összegyűjtése és elszállítása. A hadviselő fél azon sebesültjei, betegei, akik az ellenfél hatalmába kerülnek, hadifoglyoknak minősülnek. A parancsnok felhívást intézhet a lakossághoz a sebesültek és betegek összegyűjtésére. Amennyiben a lakosság a felhívásra pozitívan reagál, vagy önként vállalkozik erre, megfelelő védelmet és kedvezményeket biztosítanak számukra.
- 4.4. Egyéb védelem alatt állnak
 - 4.4.1. Az állandó egészségügyi személyzetet tilos megtámadni! A kisegítő személyzetet csak akkor illeti meg a védettség, ha egészségügyi feladatokat látnak el. A védettség megszűnik, ha a személyzet közvetlenül részt vesz az ellenségeskedésekben.
 - 4.4.2. Az egészségügyi szállítmányok megtámadása tilos! Nem kötelező, de ezeket a szállítmányokat vöröskereszt vagy vörös félhold jelvényvel láthatják el. A telepített és a mozgó egészségügyi alakulatok, valamint a mentő-szállító járműoszlopok védettek, nem támadhatók, feltéve, ha nem vesznek részt ellenségeskedésben.
 - 4.4.3. A fegyveres erők mellé rendelt lelkészek védelmet élveznek, és nem támadhatók. Elfogásuk esetén a saját hadifoglyok lelki gondozása érdekében visszatartathatók.
 - 4.4.4. A semleges állam területe sérthetetlen.

5. Kötelesség a hadijog érvényesítésében

- 5.1. A harcosoktól személy szerint megkövetelik a nemzetközi hadijog betartását. A hadijog nemcsak kötelezettségeket ír elő, hanem az egyéneknek jogokat is biztosít. A harcosnak joga van arra, hogy az ellenséggel szemben erőt alkalmazzon és erőszakkal lépjen fel, amely azonban nem harcossal szemben törvénytelen, azaz tilos. Ha a harcos a katonai kötelezettségeit nem jogszerűen hajtotta végre, megfelelő fegyelmi vagy büntetőjogi felelősségre vonást alkalmaznak vele szemben.
- 5.2. A katonák kötelesek engedelmeskedni a jogszerű parancsoknak, ugyanakkor nem kötelesek elfogadni a jogellenes parancsokat. A parancsnokok nem élveznek a nemzetközi hadijogban védelmet. Amennyiben a katona törvénytelen parancsot hajt végre, mind ő, mind pedig az a személy, aki a parancsot kiadta, felelősséggel tartozik. A felelősségre vonást kizárja, ha a katona nem tudta azt, hogy a kapott parancs nem jogszerű, illetve ha kényszer vagy fenyegetés hatása alatt, jogos védelmi helyzetben, tévedésből, végszükségben vagy olyan kóros elmeállapotban követte el, amely befolyásolta őt cselekménye fegyelemsértő jellegének felismerésében.
- 5.3. A Magyar Honvédség tagja, a nemzetközi hadijog szabályainak megszegése esetén, háborús bűncselekmény elkövetőjeként a büntető törvénykönyv szabályai szerint büntetőjogi felelősséggel tartozik.
- 5.4. Legsúlyosabb háborús bűnök:
 - 5.4.1. Védett személyek ellen elkövetett szándékos emberölés, súlyos testi sértés és egészségkárosodás okozása, kínzás, velük szemben embertelen bánásmód, valamint biológiai kísérletek folytatása.
 - 5.4.2. Védett javakban történő nagymérvű károk előidézése, illetve e javak indokolatlan eltulajdonítása anélkül, hogy azt katonai szükségszerűség indokolná.

- 5.4.3. Polgári lakosság, nem védett helységek, demilitarizált zónák és harcképtelen személyek meg-támadása folytán halál vagy súlyos sérülés okozása.
- 5.4.4. Tűzszedés, a hadifoglyok vagy polgári személyek hazaszállításának indokolatlan halogatása, apartheid, különleges védelemben részesített kulturális javak megrongálása, védett személyek megfosztása attól, hogy szabályos és pártatlan eljárás alapján ítélkezzenek felettük.

6. Felelőségek a hadijog megsértésében

- 6.1. A hadviselési szabályok megsértéséért minden személy egyéni büntetőjogi és fegyelmi felelőséggel tartozik. A parancsnok nem adhat a hadijog feltétlen alkalmazást igénylő szabályával ellentétes parancsot.
- 6.2. Az egyén felelős azokért a háborús bűnökért, amelyeket ő maga követ el, amelyeknek elkövetésére parancsot ad, vagy más általi elkövetésében segítséget nyújt. Mindenkinek kötelessége megtagadni a hadijog megszegésére felszólító parancsot!
- 6.3. Az a parancsnok, akinek ténylegesen vagy feltehetően tudomása van egy folyamatban lévő háborús bűntényről, vagy annak elkövetéséről a közeljövőben, de nem teszi meg a szükséges lépéseket, hogy ezt megakadályozza, illetve az elkövetőket nem bünteti meg, büntetőjogilag felelőségre vonható.
- 6.4. Az a tény, hogy a hadviselési szabályok megsértését alárendelt személy követte el, nem mentesíti felettéseit az eset körülményeitől függően a büntetőjogi vagy fegyelmi felelőség alól, ha tudták vagy a szükséges értesülésük birtokában az adott körülmények között tudhatták volna, hogy az érintett személy jogsértést követ el vagy készül elkövetni, és ha tőlük telhetően nem tettek meg minden intézkedést a jogsértés megakadályozására, illetve megtorlására.
- 6.5. A törzstisztek a parancsért nem felelősek, viszont büntetőjogilag felelőségre vonhatók, ha a főhadiszálláson szolgálnak, folyamatban lévő vagy hamarosan bekövetkező háborús bűncselekményekről tudomásuk van, de ezt nem jelentik a parancsnoknak vagy a megfelelő hatóságnak, hogy kivizsgálják.